

Łukasz Lewkowicz

Słowacja: polityka zagraniczna w programie rządu Ľudovíta Ódora

Polityka zagraniczna stanowi istotny, choć dość ogólnie sformułowany element ogłoszonej w czerwcu 2023 r. deklaracji programowej rządu technicznego Ľudovíta Ódora. W dokumencie widoczna jest ciągłość w stosunku do programu poprzedniej ekipy rządowej, jeśli chodzi o prozachodnie zakotwiczenie Słowacji i chęć kontynuowania pomocy dla Ukrainy. Dość ambitnie zakłada się m.in. wsparcie finansowe służby zagranicznej, wzmocnienie współpracy rozwojowej i pomocy humanitarnej, silniejsze współdziałanie z diasporą słowacką za granicą. Jednocześnie w deklaracji programowej brakuje odniesienia do współpracy regionalnej i stosunków z państwami sąsiednimi.

Uwarunkowania polityczne. Na Słowacji od wielu miesięcy trwa poważny kryzys polityczny. W grudniu 2022 r. w parlamencie przegłosowano wotum nieufności wobec rządu Eduarda Hegera (Demokraci). W kolejnych miesiącach podejmowane były nieudane próby znalezienia większości parlamentarnej. Ostatecznie gabinet Hegera pogrążyła jednak afera z przyznaniem wysokiej dotacji dla firmy ministra rolnictwa. W efekcie 15 maja 2023 r. prezydent Zuzana Čaputová mianowała na Słowacji rząd techniczny, na którego czele stanął dotychczasowy wiceprezes Narodowego Banku Słowacji Ľudovít Ódor.

W skład nowego gabinetu weszli nieaktywni politycznie eksperci. Ich uczestnictwo w rządzie oznacza jednocześnie, że nie będą oni mogli startować w najbliższych wyborach parlamentarnych. Do głównych celów funkcjonowania nowego gabinetu zaliczono bieżące administrowanie państwem do czasu przedterminowych wyborów parlamentarnych, przeprowadzenie tychże wyborów, przygotowanie projektu przyszłorocznego budżetu oraz sprawne zarządzanie środkami z Krajowego Planu Odbudowy.

Nominacje personalne wskazują na zachowanie dotychczasowej linii politycznej m.in. w sprawach zagranicznych i obronnych: na czele resortu dyplomacji stanął dotychczasowy doradca premiera Eduarda Hegera ds. polityki zagranicznej, były ambasador w Danii i Wielkiej Brytanii Miroslav Wlachovský, natomiast na czele Ministerstwa Obrony – dotychczasowy dyrektor w tym resorcie Martin Sklenár, którego do kierowania nim zarekomendował ustępujący minister MON Jaroslav Naď (Demokraci).

Na początku czerwca gabinet Ódora przyjął deklarację programową *Tylko razem możemy sprostać wyzwaniom XXI wieku*. Istotnym wyzwaniem dla jej implementacji może być jednak fakt, że 15 czerwca rządzący nie uzyskali wotum zaufania w parlamencie. Na 136 obecnych posłów 34 głosowało za wotum zaufania dla rządu, 43 – przeciw, a 54 wstrzymało się od głosu. Pięciu parlamentarzystów nie głosowało w ogóle. Za rządem Ódora głosowali posłowie SaS, Demokratów oraz Tomáš Valášek z Progresywnej Słowacji, przeciwko wystąpili natomiast politycy opozycyjnych partii Smer-SD, ĽSNS i Republiki. Posłowie Sme rodina i OĽaNO wstrzymali się od głosu. Mimo braku poparcia w parlamencie aktualny gabinet będzie wykonywał uprawnienia rządowe do czasu powołania nowego rządu po najbliższych wyborach parlamentarnych. Nie będzie jednak mógł podejmować istotnych i strategicznych decyzji politycznych.

Priorytety polityki zagranicznej. Problematyka międzynarodowa jest istotnym elementem nowej deklaracji programowej rządu. W dokumencie zapisano, że Słowacja stanowi „integralną część politycznego Zachodu”. Podkreślono wyraźne europejskie i euroatlantyckie zakotwiczenie Bratysławy – UE i NATO mają stanowić gwarancję państwowości słowackiej, jej bezpieczeństwa i dobrobytu. Nowy rząd chce oprzeć swoją politykę zagraniczną na takich wartościach, jak ochrona demokracji, wolność, prawa człowieka, państwo prawa, solidarność międzynarodowa i przestrzeganie prawa międzynarodowego, wzmocnianie wiarygodności i szacunku Słowacji za granicą. Głównym zadaniem dyplomacji Słowacji ma być obrona i promocja interesów

narodowych, ochrona praw i interesów Słowaków za granicą, wspieranie internacjonalizacji słowackich przedsiębiorstw.

Priorytety krótkoterminowe. W dokumencie znalazły się trzy priorytety krótkoterminowe polityki zagranicznej Słowacji. Pierwszy z nich – „Wsparcie dla trwałych pokojowych rozwiązań” – zwraca uwagę na wpływ agresji Rosji na Ukrainę na politykę wewnętrzną, zagraniczną i europejską Bratysławy. Rząd Ódora zdecydowanie odrzuca użycie siły w stosunkach międzynarodowych, choć wprost nie wymienia Rosji jako państwa-agresora. Zdaniem rządzących, wsparcie dla Ukrainy leży w interesie narodowym Słowacji. Deklarują oni kontynuowanie udzielania politycznej, humanitarnej i militarnej pomocy dla Kijowa. Zakłada się również podejmowanie działań służących udziałowi słowackich podmiotów w procesie odbudowy Ukrainy.

W drugim priorytecie – „Zrównoważone finansowanie służby zagranicznej” – rząd Słowacji deklaruje działania mające na celu długoterminowe, zrównoważone i konkurencyjne w skali międzynarodowej finansowanie służby zagranicznej. Jest to bardzo ambitny cel do realizacji w tak krótkim okresie. Jednocześnie decydenci nie wskazali, jak chcą go osiągnąć i skąd wezmą na to środki finansowe.

Ostatni priorytet – „Zwalczanie zagrożeń hybrydowych” – zwraca uwagę na dotykający społeczeństwo słowackie problem dezinformacji, która służy podważaniu prozachodniego zakotwiczenia Słowacji. Z tego powodu rząd deklaruje rozwój komunikacji strategicznej w ramach administracji publicznej, a także aktywne zwalczanie zagrożeń hybrydowych, w tym dezinformacji.

Priorytety średnioterminowe. W programie sformułowano również priorytety wybiegające poza krótki okres funkcjonowania obecnego rządu. Pierwszy z nich – „Sformułowanie średniookresowej strategii polityki zagranicznej” – zakłada przygotowanie dokumentu strategicznego, który określi interesy polityki zagranicznej Słowacji i wynikające z nich cele strategiczne. Ma to posłużyć przedstawieniu kompleksowej wizji kierunku polityki zagranicznej i europejskiej w czwartej dekadzie niepodległości Słowacji. Powodem konieczności sformułowania tego rodzaju dokumentu ma być osłabiony w ostatnich latach konsensus w zakresie polityki zagranicznej w społeczeństwie słowackim, spowodowany polaryzacją sceny politycznej, nasileniem się propagandy i dezinformacji oraz rosnącą podatnością Słowaków na teorie spiskowe.

Kolejny priorytet – „Propozycja reformy współpracy rozwojowej i pomocy humanitarnej” – zakłada opracowanie przez władze słowackie nowej średniookresowej strategii współpracy rozwojowej na lata 2024-2030. Ma ona zawierać plan finansowania dwustronnej współpracy rozwojowej oraz pomocy humanitarnej. Główną przyczyną opracowania nowego dokumentu ma być coraz częstsze występowanie sytuacji kryzysowych na arenie międzynarodowej, spowodowanych zjawiskami naturalnymi lub działalnością człowieka. Ponadto zauważalne jest niedoinwestowanie przez władze słowackie współpracy rozwojowej i pomocy humanitarnej, w wyniku czego Słowacja nie wywiązuje się ze swoich zobowiązań międzynarodowych.

Rząd Ódora zwraca również uwagę na współpracę z diasporą słowacką żyjącą poza granicami państwa. W priorytecie „Aktywna praca ze Słowakami mieszkającymi za granicą, rozwój talentów” zakłada się instytucjonalne wzmocnienie angażowania przedstawicieli mniejszości słowackiej żyjących za granicą w wydarzenia na Słowacji. Podobnie rządzący chcą przyciągnąć do współpracy młodych profesjonalistów. W celu usprawnienia działań rządu wobec słowackiej diaspory władze deklarują reformę i przekształcenie Urzędu ds. Słowaków Mieszkających za Granicą.

Wnioski

- Deklaracja programowa rządu Ludovíta Ódora – w przeciwieństwie do poprzedniego programu rządowego – jest stosunkowo krótka i dość ogólnie sformułowana. Podobnie dość lakonicznie prezentuje się opis polityki zagranicznej Słowacji. Wymienione w dokumencie priorytety krótko- i średnioterminowe dyplomacji słowackiej są bardzo ogólnie sformułowane, choć często zakładają dość głębokie reformy instytucjonalne. Biorąc pod uwagę to, że rząd techniczny będzie funkcjonował tylko do najbliższych wyborów parlamentarnych, trudno uznać, że uda się faktycznie zrealizować wskazane

w dokumencie ambitne cele polityki zagranicznej. Nie można również oczekiwać, że kolejny rząd będzie kierował się wskazówkami obecnego gabinetu.

- W dokumencie widoczna jest pewna ciągłość w stosunku do priorytetów polityki zagranicznej z deklaracji programowej rządu Eduarda Hegera. Podkreśla się jednoznacznie proeuropejską i transatlantycką orientację geopolityczną Słowacji. Dyplomacja słowacka ma działać w oparciu o wartości demokratyczne. Podtrzymane ma być wsparcie polityczne, humanitarne i militarne dla Ukrainy oraz aktywny udział w odbudowie tego państwa po wojnie. Zakłada się również reformę i dofinansowanie słowackiej służby zagranicznej, walkę z dezinformacją, wzmocnienie współpracy rozwojowej i pomocy humanitarnej, intensyfikację kooperacji z diasporą słowacką żyjącą poza granicami kraju.
- Jednocześnie w części dokumentu poświęconej polityce zagranicznej brakuje odniesień do współpracy regionalnej, szeroko opisanej w programie rządowym z 2021 r. Nie wymienia się Grupy Wyszehradzkiej jako najważniejszego formatu regionalnego z udziałem Słowacji. Nie ma również wzmianki o pozostałych formatach współpracy regionalnej, w których Bratysława mniej lub bardziej aktywnie się udziela (np. Trójkąt Sławkowski, Inicjatywa Trójmorza, Bukareszteńska Dziewiątka). Brakuje także odniesienia do „ponadstandardowych” relacji z Republiką Czeską oraz dobrych relacji z państwami sąsiednimi. Nie oznacza to, że rząd nie będzie prowadził polityki zagranicznej w regionie, ale ze względu na krótki okres funkcjonowania nie będzie to priorytet działań w najbliższych miesiącach.